

מאמר י

מטרת הלימוד להבין התורה ולא להשכיל בחכמה

כל לימוד התורה יהיה לדון מה צוה ה'

[א] כל בנין לימודו יהיה על המקרא שצוה ה'. וזה יהיה נוכח עיניו, כי על זה הוא דין – על מה שצוה השם יתברך בתורתו.

'תנא אקרא קאי' – כל המשנה להבין התורה ולא כלימוד החכמות

ועל זה רמז בראש המשניות דפתח 'מאימתי', ו'תנא אקרא קאי' כדמפרש בגמרא (נרכות 3). לאורויי דכל משנתו רק 'אקרא קאי', ולא כלימוד חכמה מחכמות.

המשנה מבוסס להבין תורה שבכתב

ובמדומה שכך שמעתי גם כן.

❁ ❁ ❁ מקורות וביאורים ❁ ❁ ❁

^א אור החיים הק' (ויקרא ג, לו) "ואומר אשר צוה ה' וגו' חזר לסיבה שהיא התורה שהזכיר בראש הפסוק, כאילו אמר זאת התורה אשר צוה ה' וגו', שצריכין ללמוד התורה על מנת כן, לא לתכלית אחר זולתו..."

מהר"ל (תפארת ישראל פ"ב) "וזהו ההפרש הגדול שיש בין ידיעת התורה, והידיעה בענין הגלגלים (ושאר החכמות, ע"ש) ... אבל הידיעה בתורה, אף אם הידיעה בשור וחמור ובשאר הדברים אשר אינם חשובים בצד עצמם, אין המדרגה של השגה הזאת בצד עצמם, רק בצד שדברים אלו הם גזרת השם יתברך ויתעלה שמו על הברואים, וזהו מדרגת הידיעה הזאת... ומצד הזה, העוסק בתורה הוא העוסק בסדר אשר סדר השם יתברך, ואין זה דבר מצד האדם... ודבר זה הפוך כאשר יקנה הידיעה בגלגלים, שהוא בידיעת עצמן, ואין זה מדרגת מעלת כלל".

^ב כלומר דבכל עת לימודו יעמוד נגד עיניו, דמטרת הלימוד אינו להשכיל ולהבין ולהחכים – כשאר חכמה מן החכמות, אלא אך בכדי להבין ולהתבונן מהו ציווי ה' בתורתו.

^ג תניא (פרק ד-ה) "... אורייתא היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא... ולכן נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבוד שהיא רצונו וחכמתו יתברך ... ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה שהן רוב מצות התורה... ואף שהתורה נתלבשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך דרך משל... כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלוכש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך, הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה..."

^ד לשון המשנה, "מאימתי קורין את שמע בערבין?" ובגמ' "תנא היכא קאי דקתני 'מאימתי?' ... תנא אקרא קאי, דכתיב 'בשכבך ובקומך'. והכי קתני, זמן קריאת שמע דשכיבה אימת".

^ה מהר"ל (נתיבות עולם נתיב המורה פ"ב) "... שנקראת ה'תורה' בלשון זה, ולא נקראת בשם 'חכמה' כמו שנקראת שאר חכמה או תבונה, מפני כי הפרש יש, כי התורה מורה לאדם את הדרך, אשר בדרך ההוא יגיע אל תכליתו האחרון ... וזה אין בכח שום חכמה...". ובדרשות מהר"ל (ריש ריש דרוש על המצות) "ביבמות (קט:) ר' יוסי אומר... כל האומר אין לו אלא תורה ... אפילו תורה אין לו ... הרי שאם אין לו מעשים כאילו אין לו תורה כלל, וזה יורה השם שנקראת תורה ולא חכמה... והטעם כי אין התורה כשאר חכמות שישוים האדם מעצמו, ולא נתנו לו מהשם יתברך בעצם, כמו התורה שמצד עצמה אין לה חבור אל האדם כלל כאשר היא שכל אלהי נבדל, לכן צריך להתעצם ולהתחבר אליה במעשה ובידיעה".

^י יסוד דומה מובא בשם רבו הרה"ק ר' מרדכי יוסף ליינר מאי"צא, (יפתן שניט המסון לו). ועיקר הרעיון, שכל המשניות מבוסס על הבנת תורה שבכתב. ח"ל מי השילוח (פרשת ד-ה נמלא): "תנא היכי קאי דקתני 'מאימתי', ומשני 'תנא אקרא קאי', היינו שלא נפרד חיבור משניות של רבי בשום פירוש והפרש מתורה שבכתב, רק כמו שהגמרא למדו התנאים והאמוראים את המשניות, ורצו לעמוד על דעת המשניות ופירשו אותם, כן חיבור המשנה היה על תורה שבכתב, בעת שלמד הפסוק 'בשכבך ובקומך', אז פירש תיכף זמן קריאת שמע, וכן סידר כל המשניות".

ובדומה לזה הביא רבינו לקמן (ל"א ח"א) "כי תורה שבכתב הוא העמידה לתורה שבעל פה, דלכן פתיחת הש"ס תנא אקרא קאי, פירוש שהיסוד הוא המקרא, ועל זה הוא עמידת המשנה ...".